

پیامدهای اسکان عشایر ایل بختیاری در استان خوزستان (مورد مطالعه: شهرک شهید قلی پور شوشتر)

کوروش داوودی¹؛ طهماسب مقصودی²

تاریخ دریافت: 1396/02/26

تاریخ پذیرش: 1400/12/12

چکیده

هدف از انجام این تحقیق بررسی تاثیرات اجتماعی - اقتصادی اسکان عشایر بختیاری انجام شد. تحقیق حاضر از نظر روش جزو تحقیقات توصیفی - همبستگی بوده که به لحاظ هدف، کاربردی است. در تحقیق حاضر جامعه آماری سرپرستان خانوار عشایر اسکان یافته در شهرک قلی پور شهرستان شوشتر با 350 خانوار به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شد و تعداد 50 خانوار از عشایر کوچرو ایل مذکور که فصل قشلاق در جوار کانون‌های اسکان استقرار دارند، که با استفاده از فرمول کوکران 108 نفر از اعضای اسکان یافته به عنوان حجم نمونه برآورد شد و 50 نفر از خانوار اسکان نیافته مورد سرشماری قرار گرفتند. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود، که روایی آن بوسیله پانل متخصصان و پایایی ابزار تحقیق با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف احراز شد (0/85). نتایج تحقیق نشان داد که متغیر گرایش جهان‌شهری، متغیر میزان دسترسی به خدمات رفاهی، تعداد اعضای خانواده، متغیر مشارکت اجتماعی، متغیر سن و متغیر میزان اراضی کشاورزی هشت متغیری تاثیرگذار بر اسکان عشایر بختیاری در شهرک قلی پور بود. متغیرهای میزان دسترسی به خدمات رفاهی و تعداد اعضای خانواده نشان از تاثیر منفی بر تمایل به اسکان دارد.

کلمات کلیدی: یکجانشینی عشایر، ایل بختیاری، اثرات اجتماعی - اقتصادی.

¹ گروه دانشجوی فارغ التحصیل کارشناسی ارشد گروه مدیریت کشاورزی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر،

iran) naserjadidi1397@gmail.com

² استادیار گروه مدیریت کشاورزی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران (نویسنده مسئول).

tahmasebmagsoudi@gmail.com

مقدمه

در ایران شاهد سه نوع زندگی عشایری، روستایی و شهری هستیم. عشایر به‌عنوان جامعه سوم زندگیشان دائماً با طبیعت و عوامل طبیعی عجین و لاینفک شده است جامعه عشایری در ایران بیشتر به‌حالت کوچ‌نشینی زندگی می‌کنند که در آن، انسان از راه پرورش حیوانات و معمولاً با برخورداری از فرآورده‌های کشاورزی، زیست می‌کند و در پی چراگاه‌های طبیعی سالیانه از محلی به محل دیگر کوچ می‌کند. از دیرباز این نوع زندگی در ایران وجود داشته و هنوز هم شاهد اشکال مختلفی از آن هستیم (یوسفی، 1389).

بنا به تعریف مرکز آمار ایران عشایر کوچنده، به مردمی گفته می‌شود که حداقل سه ویژگی ساخت اجتماعی قبیله‌ای، اتکای معاش به دامداری، شیوه زندگی شبانی یا کوچ داشته باشد. براساس نتایج سرشماری اجتماعی - اقتصادی عشایر کوچنده کشور سال 1387، تعداد خانوار عشایری با 1186830 نفر جمعیت در سطح کشور وجود داشته است. تعداد خانوارهای عشایر کوچنده نسبت به سرشماری عشایری سال 1377 که 199930 خانوار گزارش گردیده بود حدود 6 درصد افزایش نشان می‌دهد و این درحالی است که جمعیت عشایر نسبت به سرشماری گذشته که 1304089 نفر گزارش شده بود، 9 درصد کاهش دارد (مرکز آمار ایران، 1387). یکی از دلایل اصلی و عمده در افزایش تعداد خانوار عشایری شکسته‌شدن خانوارهای گسترده به خانوارهای هسته‌ای است. از جمعیت 1186830 نفری جامعه عشایری، 609347 نفر مرد و 577483 نفر زن بوده‌اند که نسبت جنسی برابر 105 است (یوسفی، 1389).

پایین‌بودن شاخص‌های توسعه انسانی، آسیب‌پذیری شدید، کمبود مواد غذایی، محدودیت‌ها و تنگنای قانونی در حفظ عرصه‌های عشایری، عدم حضور دستگاه‌های خدمات‌رسان در مناطق عشایری و ... از مهمترین مشکلات این جوامع است (اداره کل امور عشایر استان چهارمحال و بختیاری، 1387)، که همه این عوامل سبب گردیده که عشایر به‌صورت خودجوش یا هدایت‌شده به یکجانشینی روی آورند. در استان خوزستان 100 کانون عشایری بالای 50 خانوار وجود دارد که 13 کانون آن بصورت هدایتی و 87 کانون آن به‌صورت خودجوش می‌باشد که در مجموع 8 هزار خانوار عشایری در این کانون‌ها ساماندهی شده‌اند (اداره کل امور عشایر استان خوزستان، 1391). در این میان

سوالی که مطرح می‌شود این است که تغییر شیوه زندگی از کوچ‌روی به یکجانشینی چه تاثیری در ابعاد اجتماعی و اقتصادی عشایر گذاشته و چه عواملی در تمایل به اسکان نقش دارند. عشایر در سراسر ایران در مناطق شناخته شده‌ای متمرکز شده‌اند، هر ایل و طایفه‌ای در قلمرو خود دارای مرکز و یا مراکز مبادله‌ای هستند که نهایتاً به شهرهای عشایری ختم می‌شوند. این مراکز مبادله عشایری شهرک‌ها و شهرهای عشایری است. شهرک‌های عشایر که غالباً امروزه به شهر تبدیل شده، مراکز مبادله سنتی عشایری است که دسترسی عشایر به آن‌جا به سهولت امکان‌پذیر است (آل هاشم، 1391). دشت لالی نزدیک مسجدسلیمان چنین نقشی را برای بختیاری‌ها در گرمسیر و چلگرد نزدیک شهرکرد همین نقش را در سردسیر برای بختیاری‌ها ایفا می‌کند. در یک تقسیم‌بندی سه نوع اسکان را می‌توان برای جامعه عشایری در نظر گرفت که شامل اسکان اجباری یا دگرانگیخته که در اثر فشار و جبر حکومتی، دگرگونی بادوام شرایط طبیعی و اقلیمی و... انجام شود، اسکان داوطلبانه یا خودانگیخته که فشار سیاسی و طبیعی حاکم نیست و افراد کوچ‌نشین با میل و رغبت به یکجانشینی رو می‌آورند و اسکان آنها بیشتر ماهیت اقتصادی دارد و در نهایت اسکان برنامه‌ای که از زمان پهلوی دوم آغاز شد و بعد از انقلاب اسلامی به اوج خود رسید. نتیجه این نوع برنامه‌ریزی برای اسکان پیدایش کانون‌های اسکان هدایتی در کنار کانون‌های خودجوش است. تاکنون 972 کانون شامل 244 کانون برنامه‌ریزی و 728 کانون خودجوش در سطح کشور شناسایی شده است (رضایی، 1386).

طرح مطالعه و مکان‌یابی کانون‌های توسعه اسکان عشایر از سال 1371 در خوزستان آغاز شد که طی برنامه‌های دوم و سوم توسعه 6 هزار و 100 خانوار عشایری در شهرهای اندیمشک، ایذه، شوشتر، دزفول، شوش، رامهرمز، بهبهان، باغملک، مسجدسلیمان و لالی در مناطق عشایری اسکان داده شدند و طی سال‌های 1384 و 1385 تعداد یک هزار و 50 خانوار اسکان یافته‌اند. تا پایان برنامه چهارم 37 درصد خانوارهای عشایری استان ساماندهی شده‌اند و ساماندهی 2 هزار و 500 خانوار دیگر تا پایان برنامه پنجم پیش‌بینی شده است (کریمی، 1391).

ضیای توانا و توکلی (1386) معتقدند که به‌رغم کاهش دام خانوارهای مورد بررسی، شاخص‌های کیفی مدیریت مرتع که ناظر بر نوع رفتار با مرتع است، روند نامطلوبی یافته است و در نتیجه تخریب مراتع پیرامون سکونتگاه‌های مورد بررسی تشدید شده است.

حیاتی(1385) در بررسی پیامدها و راهکارهای گزیده شده اسکان عشایر در ایران نشان داد که توزیع امکانات واگذاری به خانوارهای اسکان داده شده، بدون توجه به ویژگی‌های جمعیتی و سایر شرایط خانوارهای عشایری بوده است. دامداری منطقه نیز به دلیل فشار زیاد دام‌های موجود بر مراتع دشت، عدم امکان کشت علوفه درحد مورد نیاز دامداران و طولانی بودن دوره سرما در این دشت از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد.

دریکوند(1386) در بررسی پیامدهای اجتماعی-اقتصادی اسکان عشایر نشان داد که طرح ساماندهی و اسکان عشایر در کانون چشمه همیان باعث بهبود وضع خدمات، زراعت و کاهش مهاجرت شده است. درمقابل در زمینه‌های ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، برخورداری از امکانات بهداشتی - درمانی و دسترسی به وسایل ارتباط جمعی موفقیت چندانی نداشته است.

بردی(1390) در بررسی تحولات اجتماعی 50 سال اخیر در بین عشایر ترکمن نشان داد که سیاست اسکان عشایر و حذف ترکمنها از لیست جامعه عشایری کشور موثر بوده است، از سوی دیگر توسعه اجتماعی و اقتصادی شهر در طول حیات کوتاه خود نسبت به شهرهای مجاور قدیمی، رشد فرهنگی جامعه به‌ویژه زنان ترکمن و همسوئی آنان با تحولات معاصر جامعه ایران در زمینه گسترش سواد و مشارکت‌های اجتماعی مشهود بوده است.

رئیس‌زاده(1388) در بررسی اثرات اجتماعی و اقتصادی اسکان عشایر نشان داد که اجرای طرح در ارتقای سطح برخورداری از رفاه اجتماعی خانوارهای اسکان یافته موفق بوده است. اما در زمینه اقتصادی، تاثیر زیادی در افزایش درآمد خانوارهای عشایری، ایجاد اشتغال مولد، تعادل دام و مرتع، جایگزین نمودن فعالیت‌های زراعی به جای فعالیت‌های دامداری نداشته است به‌گونه‌ای که تنها زندگی عشایر اسکان یافته از زندگی کوچ‌روی سابق به زندگی نیمه کوچنده و رمه‌گردانی تبدیل شده است.

تجربه کشور اردن در زمینه اسکان عشایر حاکی از آن است که در این کشور دولت با فراهم کردن فرصت‌های شغلی زیادی در بخش دولتی، بادیه‌نشینان را تشویق به اسکان نمود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که دسترسی خانوارهای بادیه‌نشین اسکان یافته به خدمات بهداشتی، درمانی، آموزشی و ... بهبود یافته است. سیاست‌های دولت از جمله احداث چاه‌های عمیق، تامین علوفه و حمل‌ونقل یارانه‌ای مشوق ادامه دامداری شد و لذا در اردن از گزینه رمه‌گردانی و اسکان به‌عنوان راه‌حل استفاده شده است که از ابعاد تولیدی و خدمات‌رسانی پیامدهای مناسبی داشته است(مهندسان مشاور، 1371).

تجربه اسکان در آفریقای شرقی حاکی از آن است که دولت‌ها در یک رهیافت متعادل‌تر نسبت به روش‌های خشن گذشته با تهیه مسکن، اراضی کشاورزی، ارائه خدمات دامپزشکی، آموزشی، درمانی و ... اقدام به اسکان عشایر نمودند. اما تمام این خدمات و امکانات موجب افزایش جمعیت شد. از بعد اجتماعی نیز اسکان عشایر و آموزش‌های رسمی موجب شد که فرزندان عشایر براساس شیوه‌های سنتی خود تربیت نشده و در نتیجه برای فرهنگ خویش ارزش قائل نشوند (مقدس و همکاران، 1387). تحقیق دیگری که در جنوب اتیوپی و شمال کنیا انجام شده است، حاکی از شیوع فزاینده منازعات بر سر اراضی مرتعی می‌باشد. با اسکان عشایر فقیر در محیطی که مستعد کوچروی و گله‌داری متحرک بود، زمینه برای منازعات جدیدی فراهم آمد. به دلیل از بین رفتن مدیریت‌های سنتی، درگیری بر سر منابع افزایش یافته و تخریب اراضی مرتعی شدت بیشتری یافته است (توکلی، 1383).

براساس مطالعه ای که با استفاده از تصاویر ماهواره‌ای و هوایی در مورد عشایر رندیلی در شمال کنیا انجام شده است، اسکان عشایر موجب بروز حلقه‌هایی از تخریب شدید پوشش گیاهی در اطراف سکونتگاه‌ها شده است. مصرف چوب برای سوخت افزایش یافته و فشار چرای دام‌ها در مقیاس محلی تشدید شده است. همچنین احداث منابع آب در فواصل نزدیک یکدیگر فرسایش خاک را از دهه 1970 به بعد شدت بخشیده است (ایروانی و ترکان، 1384).

بررسی انجام شده در سوریه در سال 1976 حاکی از نقش تکنولوژی در اسکان و متعاقب آن کاهش نقش زنان در اقتصاد خانوار می‌باشد. معرفی و استفاده سریع از کامیون موجب تشدید و تعمیق شکاف و نابرابری‌های جنسیتی در دسترسی به منابع درآمد خانوار شده است. در مراکش نیز پس از اسکان وابستگی زنان به درآمد مردان افزایش یافته است (امیر احمدیان، 1378).

ابزارها و روش‌های تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها، و درجه کنترل متغیرها از نوع پیمایشی و به روش توصیفی - همبستگی انجام شد. در این تحقیق شهرک قلی‌پور شهرستان شوشتر به‌عنوان منطقه مورد پژوهش انتخاب شده است. جهت اجرای فعالیت میدانی تحقیق و بررسی اثرات اجتماعی و اقتصادی یکجانشینی عشایر ایل بختیاری؛ سرپرستان خانوار عشایر و ساکن در شهرک با 350 خانوار به‌عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شد. تعداد 50 خانوار از عشایر کوچ‌رو ایل مذکور که فصل قشلاق در جوار کانون استقرار دارند مدنظر قرار گرفت. با استفاده از فرمول کوکران 108 نفر

به عنوان حجم نمونه برآورد شد و همچنین از بین تعداد 50 خانوار کوچ‌رو ساکن تمامی 50 خانوار در نظر گرفته شد. روش نمونه‌گیری تصادفی بود بدین صورت که از بین 300 خانوار ساکن در شهرک به طور تصادفی با تعداد 108 نفر از سرپرستان خانوار مصاحبه و پرسشنامه تکمیل گردید. سپس با مراجعه حضوری به محل اطراق عشایر کوچ‌رو و حضور در سیاه‌چادر و یا کپر حصیری آنها در چندین نوبت جهت تکمیل 50 پرسشنامه مورد نظر اقدام شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه بود که به‌منظور تعیین اعتبار ابزار تحقیق، از پانل متخصصان استفاده شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه، ابتدا تعداد 30 نسخه از پرسشنامه را تکمیل کرده، سپس با محاسبه ضریب کرونباخ آلفا میزان پایایی پرسشنامه حراز شد (0/85). اطلاعات گردآوری شده با کمک نرم‌افزار Spss و در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

- **ویژگی‌های فردی پاسخگویان:** بررسی نتایج بدست آمده از ویژگی‌های فردی پاسخگویان نشان داد که 68/4 درصد آنها اسکان‌یافته و 31/6 درصد کوچ‌رو هستند. بررسی سن پاسخگویان نشان داد که میانگین سنی آنها 59/71 سال است که بیشترین فراوانی در طبقه بالاتر از 60 سال قرار دارد (46/8 درصد). کمترین سن پاسخگو 34 سال و بالاترین سن 90 سال بود. در بررسی میزان تحصیلات عشایر نتایج نشان داد که 81/6 درصد بیسواد و 18/4 درصد درحد خواندن و نوشتن هستند، که نشان از سطح پایین تحصیلات در عشایر را دارد. در بررسی پاسخگویان اسکان‌یافته نتایج نشان داد که به‌طور متوسط 12/21 سال از اسکان آنها در شهرک می‌گذرد و بیشترین پاسخگویان 14 سال است که در این شهرک اسکان یافته‌اند (31/6 درصد). بررسی تعداد اعضای خانواده پاسخگویان نشان می‌دهد که بعد خانوار در آنها 10/58 نفر است، که حداقل 5 نفر و حداکثر 20 نفر است. بیشترین فراوانی در طبقه 5 تا 10 نفر قرار دارد (53/8). همچنین بررسی تعداد اعضای زن نشان می‌دهد که به‌طور متوسط در هر خانوار 5/22 نفر زن و در بررسی تعداد اعضای مرد، نتایج نشان داد که به‌طور متوسط در هر خانوار 5/36 نفر است. شغل اصلی 41/1 درصد پاسخگویان کشاورزی، 38 درصد دامداری و 17/7 درصد کارگری است. شغل دوم 57/6 درصد پاسخگویان کشاورزی و 38 درصد کارگری است. سایر نتایج در جدول (1) آمده است.

جدول 1- بررسی ویژگی‌های پاسخگویان بر حسب ویژگی‌های فردی

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
سن	59/71	12/08	34	90
مدت زمان اسکان	12/21	1/62	10	14
تعداد اعضای خانواده	10/58	3/42	5	20
تعداد اعضای خانواده(مرد)	5/36	2/01	2	12

- **بررسی عوامل موثر بر اسکان عشایر:** به منظور بررسی عوامل موثر بر تمایل به اسکان یا زندگی کوچ‌روی، از رگرسیون لجستیک بهره‌گیری شد. در این تحقیق به علت اینکه متغیر وابسته تحقیق (تمایل به اسکان) می‌باشد، که به صورت دوجبهی اسکان یافته و کوچ‌رو اندازه‌گیری شده و متغیرهای مستقل تحقیق که شامل سن، میزان دسترسی به خدمات رفاهی، میزان دانش دامپروری، مشارکت اجتماعی، منزلت اجتماعی، هزینه‌های زندگی، میزان تولید در مشاغل جانبی، میزان تولید محصولات زراعی، تعداد دام، میزان اراضی کشاورزی، تعداد دام فروخته‌شده، تعداد اعضای خانواده و گرایش جهان‌شهری می‌باشد، دستور انجام این تحلیل داده شد.

در رگرسیون لجستیک از مشخصه‌های آماری استفاده می‌شود، که دارای توزیع کای اسکویر است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که متغیر گرایش جهان‌شهری با بهبود کای اسکویر برابر با 42/009 و سطح معنی‌داری $P=0/00$ ، متغیر میزان دسترسی به خدمات رفاهی در گام بعدی با بهبود کای اسکویر برابر 26/214 و سطح معنی‌داری $P=0/00$ ، متغیر تعداد اعضای خانواده با بهبود کای اسکویر 19/355، متغیر مشارکت اجتماعی با بهبود کای اسکویر 66/490، متغیر سن با کای اسکویر 10/517، متغیر هزینه‌های زندگی با کای اسکویر 4/229 و متغیر میزان اراضی کشاورزی با کای اسکویر 4/853 وارد معادله شدند. مقدار Model Chi-square نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل تا چه میزان بر متغیر وابسته اثرگذار بوده‌اند. چنانچه مقدار P بدست آمده کوچک‌تر از 0/05 باشد، تاثیر متغیرهای مستقل و ارتباط آن با متغیر وابسته تحقیق در سطح 95 درصد معنی‌دار تلقی گردیده و اگر مقدار آن کمتر از 0/01 باشد سطح اطمینان به 99 درصد افزایش می‌یابد. که نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که هشت متغیری که وارد تحلیل شده‌اند در سطح اطمینان 99 درصد بر اسکان عشایر تاثیرگذار است. نتایج در جدول (2) آمده است.

جدول 2- میزان تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیر تمایل به اسکان عشایر

گام	متغیر	Chi-square	df	Sig	مدل		
					Chi-square	df	Sig.
1	گرایش جهانشهری	42/009	1	0/00	42/009	1	0/00
2	دسترسی به خدمات	26/214	1	0/00	68/223	2	0/00
3	تعداد اعضای خانواده	19/355	1	0/00	87/577	3	0/00
4	مشارکت اجتماعی	66/490	1	0/00	154/067	4	0/00
5	سن	10/517	1	0/01	164/585	5	0/00
6	هزینه زندگی	4/229	1	0/04	168/814	6	0/00
7	میزان اراضی کشاورزی	4/853	1	0/028	173/666	7	0/00

جدول (3) مقدار ثابت، ضریب B، نسبت برتری¹، آماره والد² را نشان می‌دهد. در این بخش ضریب منفی متغیرهای میزان دسترسی به خدمات رفاهی و تعداد اعضای خانواده نشان از تاثیر منفی این متغیرها بر تمایل به اسکان دارد، بدین معنی که هرچه میزان دسترسی به خدمات رفاهی بیشتر باشد، تمایل عشایر به اسکان کاهش می‌یابد. همچنین هرچه تعداد اعضای خانواده بیشتر باشد تمایل به اسکان کمتر می‌شود. نسبت برتری بیانگر نسبت بین فراوانی تعلق به یک طبقه به فراوانی عدم تعلق به یک طبقه است. آماره والد نیز معنی‌داری متغیرهای وارد شده به معادله را نشان می‌دهد، که نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که آماره والد برای همه متغیرهای وارد شده معنی‌دار می‌باشد.

¹ Odds ratio

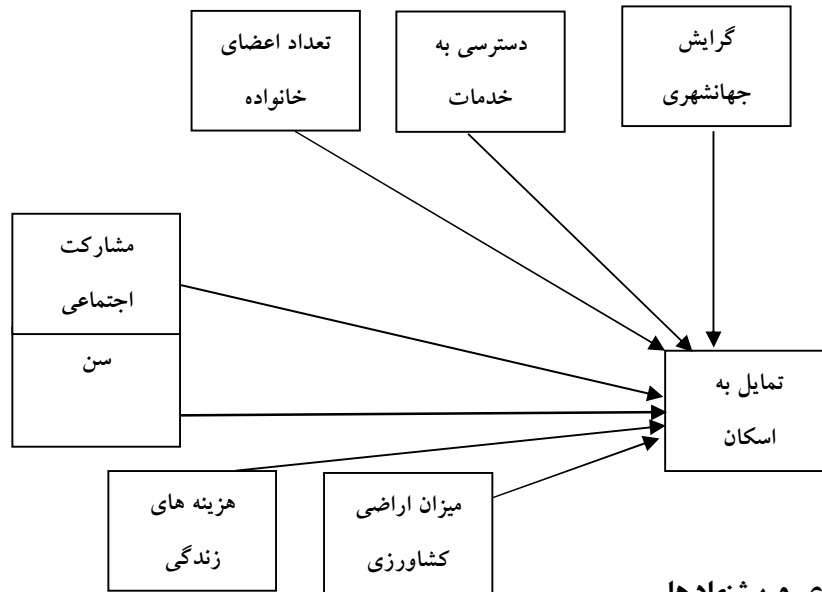
² Wald test

جدول 3- مقدار ثابت، ضریب رگرسیونی، نسبت برتری، آماره والد

متغیر	B	S.E.	آماره والد	درجه آزادی	سطح معنی داری	نسبت برتری
گرایش جهان شهری	0/029	0/013	4/727	1	0/030	0/972
میزان دسترسی به خدمات رفاهی	-0/005	0/001	37/995	1	0/00	0/995
تعداد اعضای خانواده	-0/239	0/104	5/297	1	0/021	1/270
مشارکت اجتماعی	0/059	0/023	6/594	1	0/010	1/061
سن	0/095	0/019	26/265	1	0/00	0/909
هزینه‌های زندگی	0/051	0/022	5/237	1	0/022	1/053
میزان اراضی کشاورزی	0/193	0/042	21/221	1	0/00	0/825
ضریب ثابت	10/887	1/718	40/162	1	0/00	53482/82

براساس مبنای مقدار ثابت و ضریب B میتوان معادله رگرسیون لوجستیک را بشرح زیر نوشت:

$$y = 10.887 + 0.029x_1 - 0.005x_2 - 0.239x_3 + 0.059x_4 + 0.95x_6 + 0.51x_7 + 0.193x_8$$

نتیجه گیری و پیشنهادها

در تحلیل نتایج بدست آمده می توان گفت که شرایط فردی سرپرست خانوار یک عامل تاثیرگذار بر تمایل به اسکان است. نتایج نشان داد که سن سرپرست خانوار در عشایر اسکان یافته بالاتر از عشایر کوچ رو است. عدم تمایل جوانان به این نوع از زندگی و سختی های بیشمار آن باعث می گردد که با افزایش سن سرپرست خانوار، تمایل به اسکان افزایش می یابد.

بررسی عوامل تاثیرگذار بر تمایل به اسکان نشان می دهد که هفت متغیر گرایش جهانشهری، متغیر میزان دسترسی به خدمات رفاهی، متغیر تعداد اعضای خانواده، متغیر مشارکت اجتماعی، متغیر سن، متغیر هزینه های زندگی و متغیر میزان اراضی کشاورزی تمایل به اسکان را تبیین می کنند.

تعداد اعضای خانواده و میزان دسترسی به خدمات رفاهی دارای تاثیر منفی هستند. یعنی هرچه میزان خدمات رفاهی در دسترس کمتر باشد تمایل به اسکان بیشتر خواهد شد. همچنین هرچه بعد خانوار بزرگتر باشد تمایل به اسکان کمتر می شود. اما سایر متغیرها تاثیر مثبت بر تمایل به اسکان دارند. هرچه میزان سن افزایش یابد، تمایل به اسکان نیز بیشتر می شود، همچنین هرچه میزان اراضی کشاورزی بیشتر باشد، تمایل به اسکان نیز بیشتر می شود. بالابودن هزینه های زندگی بالاتر باشد، تمایل به اسکان نیز بیشتر می گردد.

اصولاً جامعه عشایری کوچنده از دیرباز در زمینه خدمات مورد نیازش، جامعه‌ای خوبسند و مستقل از جوامع شهری و روستایی بوده است. جنبه‌هایی از خدمات مورد لزوم که به دلیل فنی یا به جهت دیگر، از جمله منزلت اجتماعی، در درون جامعه ایلی وجود نداشت، بوسیله همین جامعه از خارج به خدمت گرفته می‌شد؛ نیازها، از بافت درونی آن می‌جوشید و دامنه این نیازها نیز محدود بود. بنابراین، تصمیم‌گیری در پاسخگویی به نیازها هم از متن جامعه عشایری و متناسب با آن گرفته می‌شد. در واقع میزان تأثیر عوامل بیرونی به قدری بطنی و کند بود که احساس نمی‌شد. روشن است که این گونه درک نیاز و شیوه پاسخگویی به آن، متضمن تضاد و تناقض غیر قابل حلی، نبوده است. گذشته از این، خدماتی که در زمان‌های گذشته از جوامع غیر ایلی توسط عشایر اخذ می‌شد، نه از حیث شیوه، نه از لحاظ ماهیت و کیفیت، تفاوت بارزی با خدمات ایلی نداشته است.

در نتیجه، تا زمانی که دولت‌ها سیاست اعمال دخالت در جامعه ایلی را در برنامه کار خود قرار نمی‌دادند، تحول و دگرگونی چشمگیری در این زمینه ملاحظه نمی‌شد. اما با اعمال برنامه‌های اسکان لازم است عرضه یک سری از خدمات بر عهده دولت و خارج از ساخت و بافت عشیره‌ای مدنظر قرار گیرد. اصولاً لازم است در ارائه طیف گوناگون خدمات توسط سازمان‌های مختلف نیازهای واقعی عشایر شناسایی شود و به تقاضاهای روز افزون و رشد یابنده آنان پاسخی مناسب داده شود. در منطقه مورد مطالعه خدماتی که لازم است مدنظر قرار گیرد شامل؛ دسترسی به خدمات تولیدی، کاهش ریسک تولیدی، بازاریابی و دسترسی به نهاده‌های تولیدی است می‌باشد. باتوجه به یافته‌های تحقیق می‌توان پیشنهادهای کاربردی زیر را به‌منظور بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی عشایر اسکان یافته ارائه نمود:

- شناسایی کانون‌های مناسب اسکان با مراعات و زمین کشاورزی مرغوب و مطالعات اجتماعی قبل از اسکان عشایر برای کاهش مسایل و مشکلات اجتماعی ناشی از اسکان؛
- تعریف و شناسایی فعالیت‌های جایگزین و آموزش عشایر اسکان یافته در آنها به منظور کاهش خلاء ناشی از کاهش فعالیت‌های دامپروری عشایر؛
- تشویق عشایر به کار گروهی با توسعه تعاونی‌های تولیدی و خدماتی در مراکز اسکان؛
- برگزاری جشنواره‌ها کلاسهای آموزشی به‌منظور آشنایی جوانان با فرهنگ عشایری به‌منظور کاهش اثرات فرهنگی اسکان

منابع و مآخذ

۱. اداره کل امور عشایر استان چهار محال و بختیاری. (1387). مشکلات عشایر: قابل دسترس: ashayer-chb.blogfa.com
۲. اداره کل امور عشایر استان خوزستان. (1391). قابل دسترس در سایت www.ghatreh.com
۳. امیر احمدیان، ب. (1378). عشایر و توسعه - مسکن در ایل بختیاری، فصلنامه عشایری ذخایر انقلاب، شماره 1.
۴. ایروانی، م. و ترکان، ج. (1384). سنجش نگرش خانوارهای عشایری در زمینه اسکان و مشکلات موجود: بررسی موردی عشایر عرب جرقویه، فصلنامه روستا و توسعه، سال 8 (شماره 1): ص 84
۵. آل هاشم، م. (1391). گذری بر زندگی عشایر: قابل دسترس در سایت ashayer-ea.ir
۶. بردی آنامرادنژاد، ر. (1390). تحولات اجتماعی 50 سال اخیر در بین عشایر ترکمن (مطالعه موردی: بندر ترکمن)، مجله علمی تخصصی برنامه ریزی فضائی، سال 1 (شماره 1) : ص 37 - 38
۷. توکلی، ج. (1383). مروری بر نظریات و تجارب موجود در زمینه اسکان عشایر. مجموعه مقالات همایش ملی ساماندهی جامعه عشایر ایران، تهران: سازمان امور عشایر ایران.
۸. حیاتی، د. (1385). تحلیلی بر پیامدها و راهکارهای گزیده شده اسکان عشایر در ایران با نگرشی بر تجربه دشت بکان فارس، مطالعات اجتماعی ایران، بهار 1385 (شماره 1): ص 67 - 68
۹. دریکوند، م. (1386). بررسی پیامدهای اجتماعی - اقتصادی اسکان عشایر (نمونه موردی: کانون چشمه همیان کوهدشت)، پایان نامه: ص 1
۱۰. رضائی، پ. و همکاران (1386). روستاهای برآمده از اسکان عشایر و چالش های آن، فصلنامه روستا و توسعه، سال 10 (شماره 1): ص 43
۱۱. رئیسی زاده، ا. (1388). بررسی اثرات اجتماعی و اقتصادی اسکان عشایر در کانون توسعه کوثر شهرستان دزفول، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد جامع شوشتر.

۱۲. ضیاء توانا، م. و توکلی، ج. (1386). اسکان عشایر و تخریب مراتع در استان چهارمحال و بختیاری: مطالعه موردی شهرک های عشایری شرمک، چلگرد و لستر، فصلنامه روستا و توسعه، سال 10 (شماره 2): ص 31 - 32 - 34 - 39
۱۳. کریمی، ا. (1391). مصاحبه حضوری: اداره کل امور عشایر استان خوزستان، مدیر اداره کل امور عشایر استان خوزستان.
۱۴. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری اجتماعی - اقتصادی عشایر کوچنده 1377.
۱۵. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری اجتماعی - اقتصادی عشایر کوچنده 1387.
۱۶. مقدس، ع و همکاران. (1387). تاثیر فناوریهای ارتباطی و اطلاعاتی بر سبک زندگی: مطالعه موردی افراد مهاجر و بومی طایفه دهدار فارس، تهران، مجله جهانی رسانه ها (شماره 5): قابل دسترس در سایت magiran.com.
۱۷. مهندسان مشاور D.H.V هلند (1371). رهنمودهایی برای برنامه ریزی مراکز روستایی. جلد 1، تهران، وزارت جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی.
۱۸. یوسفی، ج. (1389). تغییرات در ساختار اجتماعی عشایر ایران: قابل دسترس در سایت persian.blog.ir.

**Study of Nomads Consequences Bakhtiari tribe in the province
(Case Study: Shahid Gholipour City of Shoushtar)**

Kourosh Davoudi¹ , Tahmasb Maghsoudi^{2*}

Abstract

This study aims to investigate economic-social effects of Bakhtiari nomad's habitation. The current study is the type of descriptive–correlation studies which is practical in terms of objective. Research statistical community are heads of nomad households resident in Shahid Gholipour city at Shooshtar pre-province with 350 households which 300 families were settled in the focus of development in the years of 1998-1999 and 50 families of nomadic tribes of mentioned tribe who were settled in the vicinity of development center of Shahid Gholipour and migrated to countryside areas of Masjid Soleiman and Kouhrang in the summer. 108 heads of households as an inhabited member were measured as sample size using Cochran formula and 50 heads of households of the families uninhabited surveyed as census. The main research instrument was questionnaire and its validity was confirmed by a panel of experts and research reliability was confirmed by calculating Cronbach's alpha coefficient for different parts (0.85). The results showed that cosmopolitan orientation, variable access to welfare services and family size, social participation variables, age and a variable amount of agricultural land in the Gholipour city eight variables affecting the

1 - M. A of Department of agricultural Management, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran

2 - Assistant Professor of Department of agricultural Management, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran(Corresponding Author).
tahmasebmaghsoudi@gmail.com

Bakhtiari Nomads. Access to utilities and household size variables show a negative impact on its willingness to settle.

Keywords: Sedentary Tribes, Bakhtiari, Socio-Economic Impacts, Shoushtar